

İKLİM TIPLERİ

Dünya'nın hemen her bölgesinin kendine özgü bir iklimi bulunmaktadır. Ancak, benzer iklim kuşaklarına sahip alanlar büyük iklim kuşakları oluştururlar. Yüzlerce km² lik sahaları etkileyen büyük iklim gruplarına **makroklima** adı verilmektedir. Bununla birlikte, makroklima alanlarında bazen öyle yerler vardır ki, buralarda görülen iklim özellikleri içinde buldukları kuşaktan tamamen farklıdır. Makroklimalar içerisinde bölgesel farklılıklar gösteren, özel koşullu küçük iklim alanlarına da **mikroklima** denilmektedir.

İklimler sıcak, ılıman ve soğuk olmak üzere üç guruba ayrılabilir. İklimlerin sınıflandırılmasında sıcaklık, yağış miktarı, yağış rejimi ve yağış - buharlaşma ilişkisi gibi ölçütler kullanılır. Şimdi, yeryüzündeki büyük iklimleri, bu iklimlerin özelliklerini ve bu iklimlere uyum sağlamış bitki örtülerini inceleyelim.

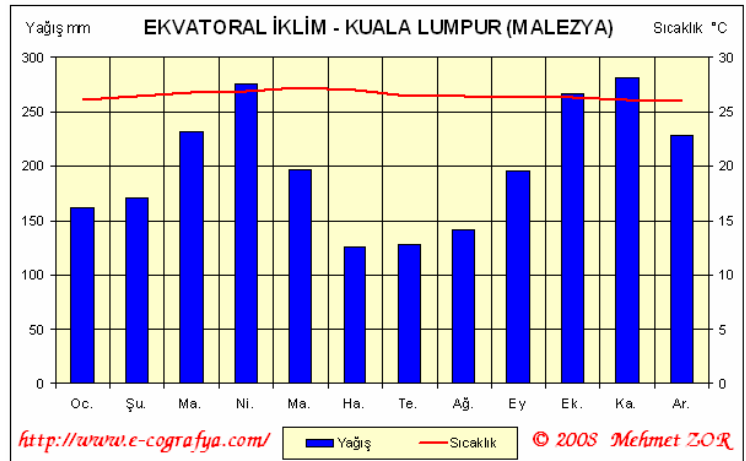
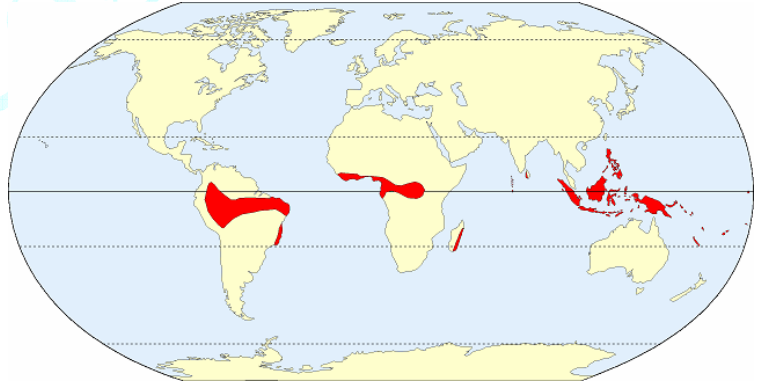
A. SICAK İKLİMLER

1. Ekvatorial İklim: Ekvator çevresinde, 0° - 10° Kuzey ve Güney enlemleri arasında görülür. Ekvatorial iklim, Amazon ve Kongo havzalarının büyük bir kesiminde, Gine Körfezi kıyılarına yakın bölgelerde, Filipinler, Endonezya ve Malezya'nın büyük bir bölümünde etkili olmaktadır.

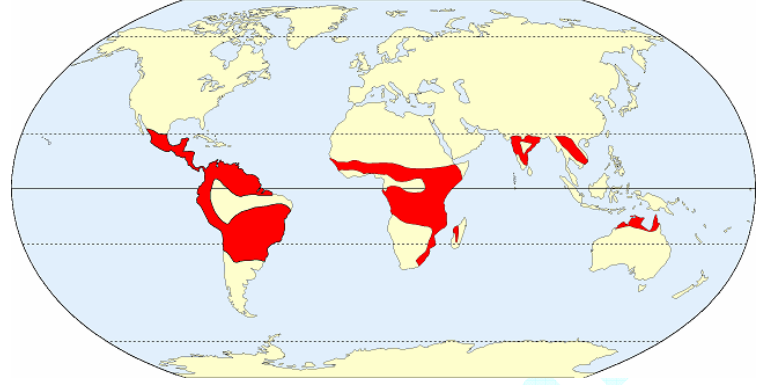
Yıllık ortalama sıcaklık 25°C dolayındadır. Yıllık ve günlük sıcaklık farkı 2 - 3°C'yi geçmez.

Yıllık yağış miktarı 2000 mm den fazladır. Her mevsim yağışlı olmakla birlikte, ekinoks tarihlerinde yağış maksimum düzeye erişir. Ekvatorial bölgede yükselim (konveksiyonel) yağışlar görülür.

Tabii bitki örtüsü oldukça gür ve geniş yapraklı ormanlardır.

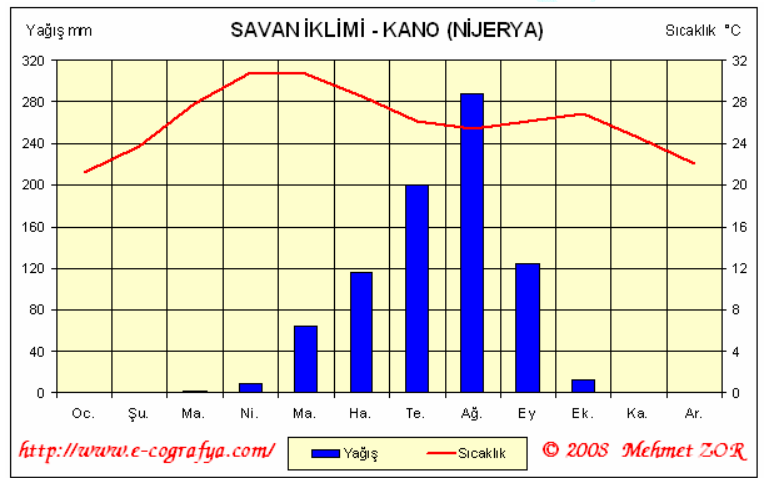
2. Yazı Yağışlı Tropikal İklim (Savan): 10° - 20° Kuzey ve Güney enlemleri arasında ve 0° - 10° enlemlerinde 1000 m'den sonra görülür. Ekvatorial kuşak ile çöller arasında bir geçiş iklimidir. Tropikal iklim, Sudan, Cad, Nijerya, Mali, Moritanya, Brezilya, Venezüella, Kolombiya, Peru ve Bolivya gibi ülkelerde etkili olmaktadır.

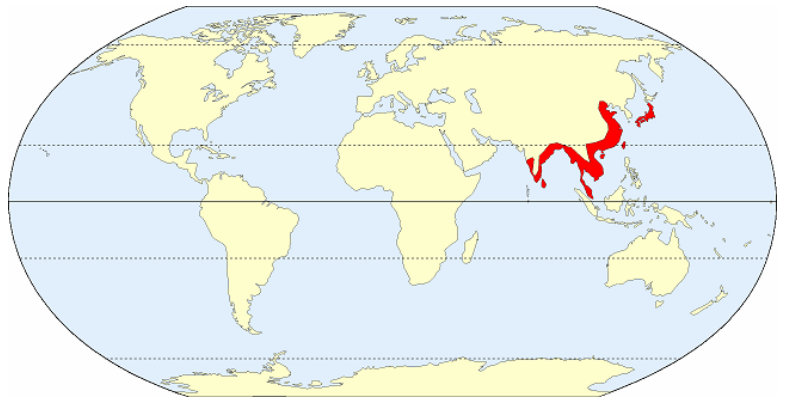
Yıllık ortalama sıcaklık 20° -23°C dolayındadır. Yıllık sıcaklık farkı 4 - 5°C'dir.

Yıllık yağış miktarı 1000 - 1200 mm. arasındadır. Güneş ışınlarının dik geldiği yaz ayları yağışlı, kışlar kuraktır.

Tabii bitki örtüsü yüksek boylu ve gür bitki toplulukları olan savanlardır.

3. Muson İklimi: Muson rüzgârlarının etki alanlarında görülür. Muson iklimi, Güney Hindistan, Güney Çin, Güneydoğu Asya, Japonya ve Mançurya gibi bölgelerde etkili olmaktadır.

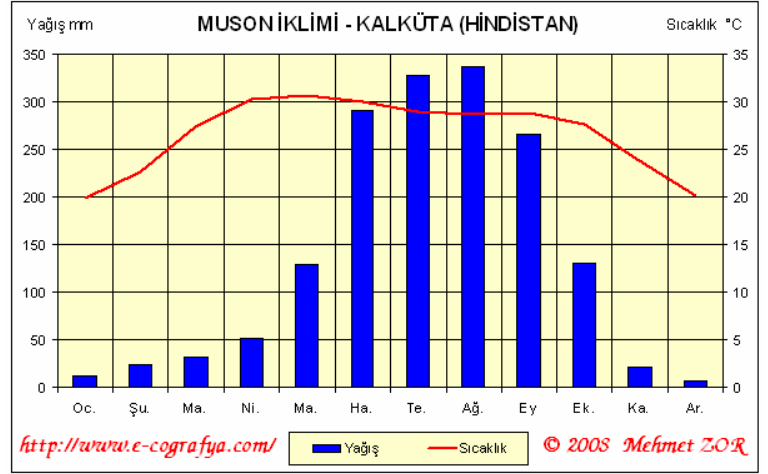

Yıllık ortalama sıcaklık 15 - 20°C dir. Yıllık sıcaklık farkı 10°C civarındadır.

Yağış miktarı kıyıda ve dağların denize bakan yamaçlarında çok yüksektir. Dünya'nın en yağışlı yeri olan Çerapunçi (Hindistan) bu iklim bölgesinde yer alır. Çerapunçi'nin yıllık ortalama yağış miktarı 10,000 mm'dir. Yıllık ortalama yağış 2000 mm do-

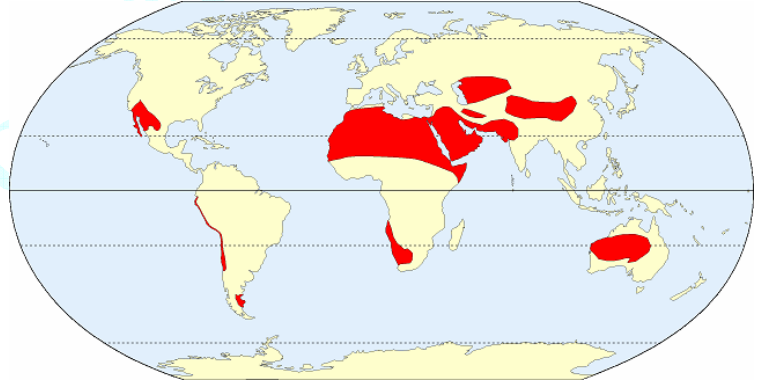
layındadır. Yıllık yağışların % 85'i yaz aylarında düşer. Kış mevsimi kurak geçmektedir. Muson bölgesinde daha çok yamaç (orografik) yağışları etkili olur.

Tabii bitki örtüsü kışın yaprağını döken, yazın yeşillenen Muson ormanlarıdır. Yağışların azaldığı yerlerde ise savanlar görülür.

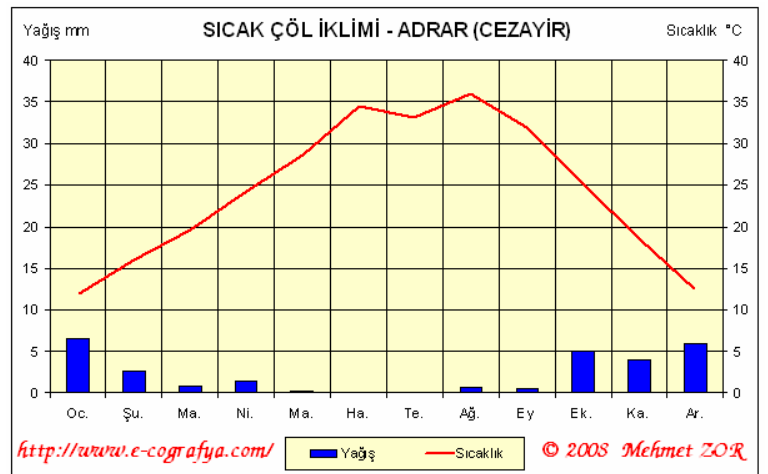

4. Çöl İklimi (Sıcak ve Kurak İklim): Dönenceler civarında, Asya ve Kuzey Amerika'da karaların iç kısımlarında ve Güney Amerika'nın güneyinde görülür. Dönenceler çevresinde alçalıcı hava hareketleri çöl oluşumuna neden olmaktadır. Karaların iç kısımlarında ise yüksek dağlar nemli hava kütlelerini engellediği için çöllere meydana gelmektedir.

Afrika'nın kuzeyinde Büyük Sahra, Ortadoğu'da Necef, Asya'da Gobi, Taklamakan, Deşti Kebir, Avustralya'da Gobbon ve Gibson, Güney Afrika'da Kalahari ve Namib, Güney Amerika'da Patagonya, Atacama ve Peru ile ABD'nin güneybatısı yeryüzündeki başlıca çöl alanlarıdır.

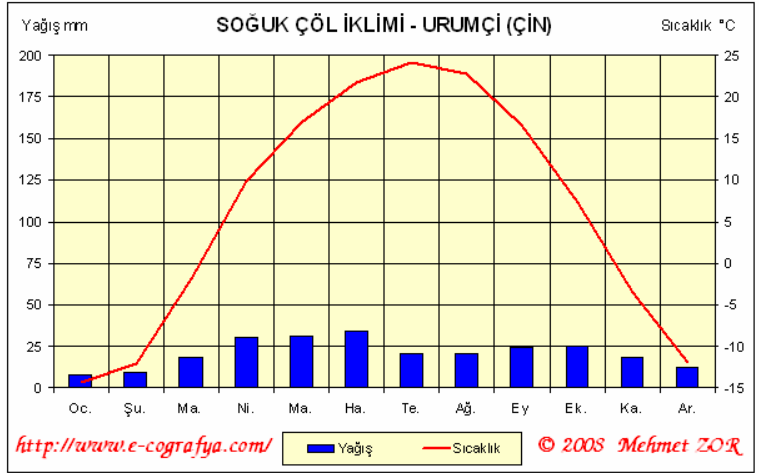

Çöllerdeki nem yetersizliği, günlük sıcaklık farkının büyümesine zemin hazırlamıştır. Günlük sıcaklık farkının 50°C yi bulduğu zamanlar olmaktadır. Geceleri sıcaklık 0°C düşebilir.

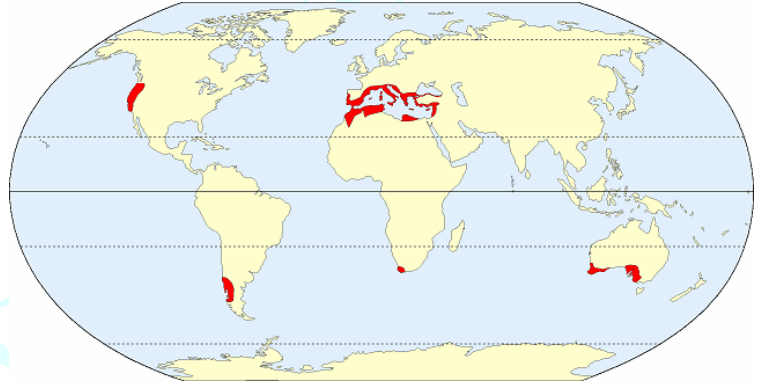
Bu iklim tipini, yağışların yok denecek kadar az olması belirler. Yıllık yağış miktarı 100 mm'nin altındadır. Yağışlar daha çok konveksiyonel hareketler sonucunda oluşan kısa süreli sağanak yağmurlar şeklindedir.

Tabii bitki örtüsü bazı kurakçıl otlar ve kaktüs bitkileridir.

B. ILIMAN İKLİMLER

1. Akdeniz İklimi: Genel olarak, 30° - 40° enlemleri arasında görülür. Akdeniz iklimi en belirgin olarak Akdeniz çevresinde görülmekle birlikte, Güney Portekiz, Afrika'nın güneyinde Kap Bölgesi, Avustralya'nın güneybatısı ve güneydoğusu, Orta Şili ve ABD'nin Kaliforniya eyaletinde de etkili olmaktadır.

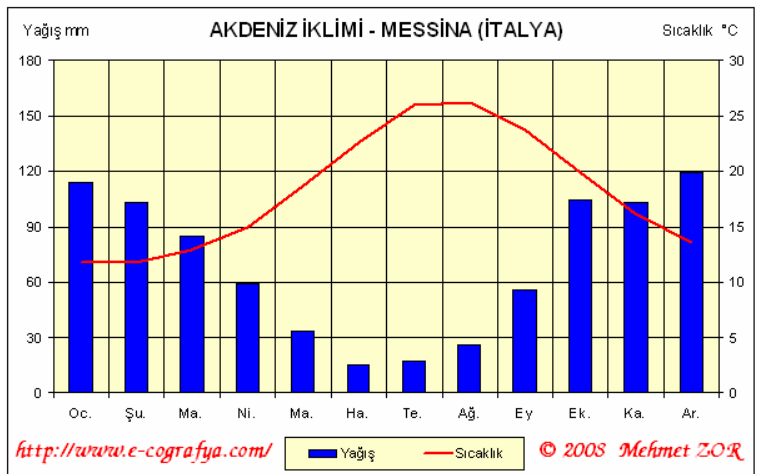

Yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 15 - 20°C dir. Kış sıcaklık ortalaması 10°C, yaz sıcaklık ortalaması ise 28°C civarındadır. Yıllık sıcaklık farkı ise 15°C kadardır.

Yıllık yağış miktarı 600 -1000 mm arasında değişir. En fazla yağış kışın, en az yağış yazın görülür. Çoğunlukla yağmur şeklinde düşen yağışlar, yağışlar daha çok cephesel kökenlidir.

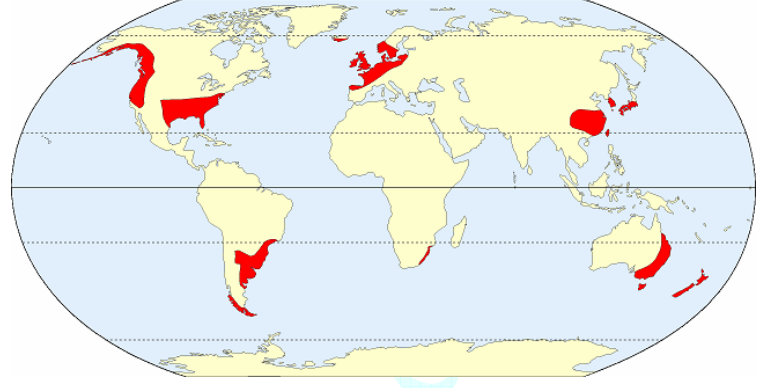
Karakteristik bitki örtüsü,

kızılçam ormanlarının tahrip edilmesiyle ortaya çıkan makilerdir. Makiler, sürekli yeşil kalabilen, kısa boylu, sert yapraklı, kuraklığa dayanabilen, çalimsı bodur bitkilerdir.

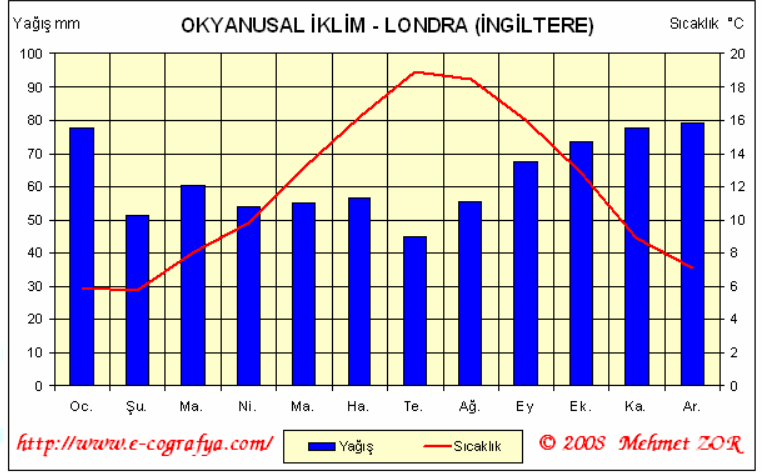
Mersin, defne, kocayemiş, zeytin, süpürge çalısı, bodur, ardıç gibi bitkiler başlıca maki türleridir. Akdeniz ikliminde yağışın az çok yeterli olduğu orta yükseklikteki yamaçlarda iğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar (Kızılçam, sarıçam, karaçam ormanları gibi) yer alır.

2. Okyanusal İklim: Genel olarak, 30° - 60° enlemleri arasında, karaların batı kıyılarında görülür. Okyanusal iklim, Batı Avrupa, Kuzey Amerika'nın kuzeybatısı, Güney Şili, Avustralya'nın kuzeydoğusu ve Yeni Zelanda'da etkili olmaktadır.

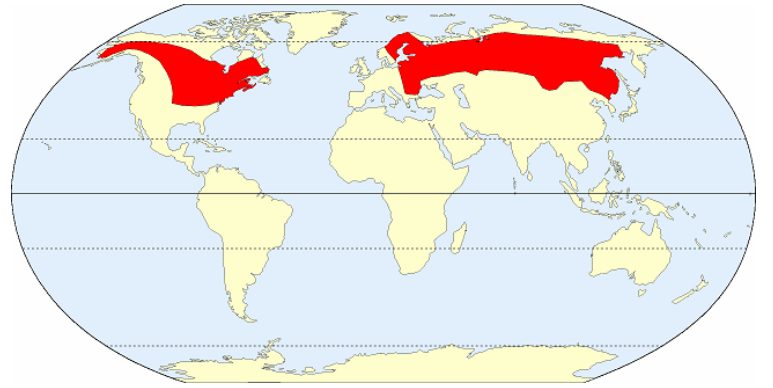
Yazlar fazla sıcak, kışlar da fazla soğuk olmaz. Yıllık sıcaklık ortalaması 15°C dir. Yıllık sıcaklık farkı 10°C yi bulmaktadır.

Yıllık yağış ortalaması 1000 mm'den fazladır. En fazla yağış sonbaharda görülür.

Tabii bitki örtüsü yayvan ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlardır. Ormanların tahrip edildiği yerlerde çayırlar bulunur.

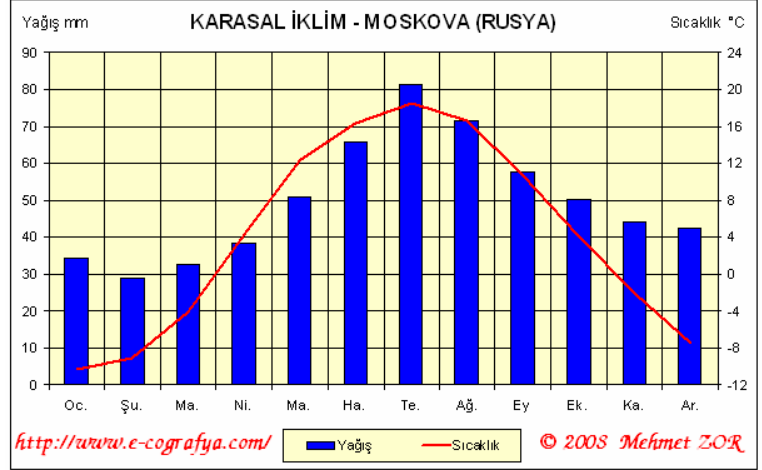
3. Karasal İklim: Genel olarak, 30° - 65° enlemleri arasında, karaların deniz etkisinden uzak iç kısımlarında ve kıtaların doğu kıyılarında görülmektedir. Karasal iklim, Sibiryaya, Kanada ve Doğu Avrupa'da geniş bir yayılım sahasına sahiptir.

Kışlar çok soğuk geçer ve uzun sürer. Yazlar ise sıcaktır. Yıllık sıcaklık ortalaması 0 - 10°C arasında değişir. Yıllık sıcaklık farkı 20 - 40°C'dir.

Yıllık yağış miktarı 500 -600 mm dolayındadır. En fazla yağış yazın, en az yağış kışın düşer. Kış yağışları daha çok kar şeklindedir.

Denizden uzaklaştıkça ve kutuplara doğru yaklaştıkça yağış azalır. Bu da nemin azalmasına yol açtığı için bu iklim bölgesinde yıllık ve günlük sıcaklık farkı çok fazladır. Kışlar erken başlar, çok uzun sürer ve çok sert geçer.

Tabii bitki örtüsü iğne yapraklı ormanlardır. Yağışın azaldığı kesimlerde de bozkırlar (step) görülür. Sibiryaya ve Kanada da iğne yapraklı ormanlara **tayga ormanları** adı verilir. Taygalar, Dünya ormanlarının % 15'ini oluştururlar.

4. Step İklimi (Yarıkurak İklim): Step iklimi, bir geçiş iklimi özelliği gösterir. Üç gruba ayrılır;

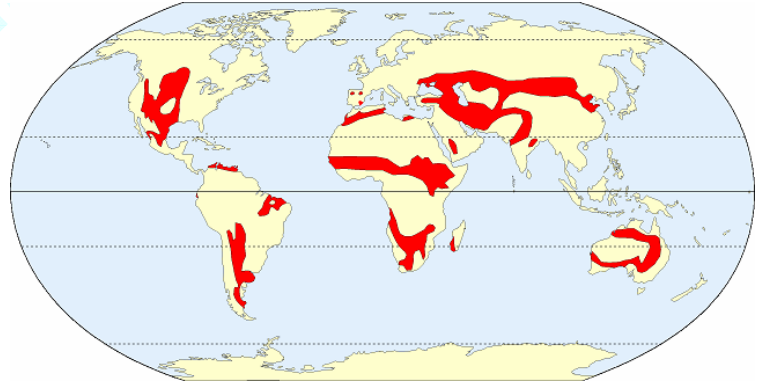
a. Tropikal Step İklimi: Savan ikliminden çöl iklimine geçiş alanlarında görülür.

b. Subtropikal Step İklimi:

Çöl ikliminden Akdeniz iklimine geçiş alanlarında görülür.

c. Orta Kuşak Step İklimi:

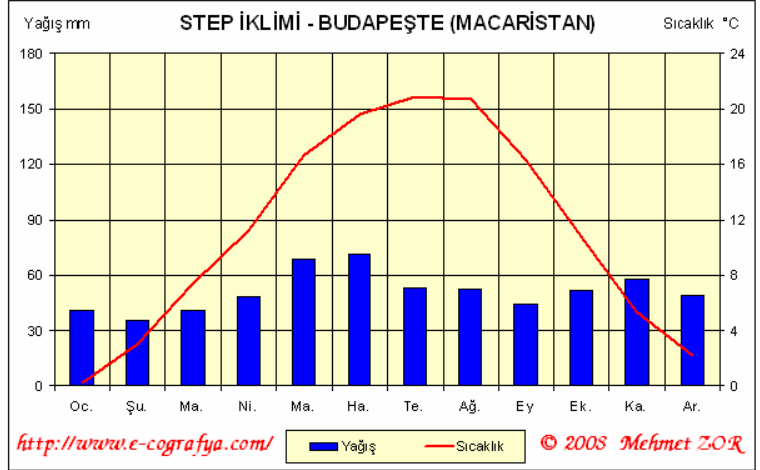
30° - 50° enlemlerindeki çöller etrafında ve Akdeniz ikliminden karasal iklime geçiş alanlarında görülür.

Step iklimlerinde yıllık ortalama sıcaklık 10° - 12°C, sıcaklık farkı ise 15 - 30°C'dir.

Yıllık yağış miktarı 300 - 500 mm'dir. Step iklimlerinde en fazla yağış ilkbaharda ve yazın düşmektedir. Tabii bitki örtüsü yağışlı mevsimde yeşeren, kurak mevsimde sararan step (bozkır)'tir.

İnsanlar tarafından ağaç kesilerek, yakılarak ormanların ortadan kaldırılması sonucunda oluşan bozkırlara **antropojen bozkır** denir. Bu tür bozkırlar, ormanların tahrip edilmesi sonucunda ortaya çıktığından yer yer orman ağacı topluluklarına rastlanır.

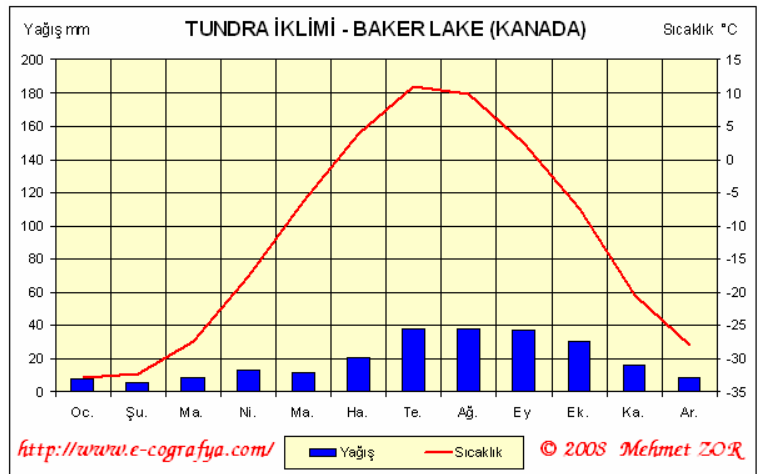
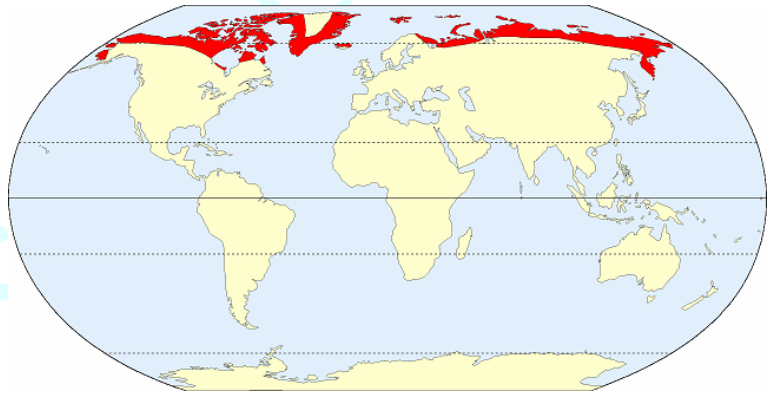
C. SOĞUK İKLİMLER

1. Tundra İklimi: Genel olarak, 65° - 80° Kuzey enlemleri arasında görülür. Tundra iklimi, Avrupa'nın kuzey kıyıları, Kuzey Sibirya, Kuzey Kanada, Grönland Adası kıyıları ve Orta kuşaktaki yüksek dağlarda etkili olmaktadır.

Sıcaklığın çok düşüktür. Bu iklimde en sıcak ayın ortalaması dahi 10°C yi geçmez. Kışın değerler -30°C ile -40°C ye iner. Yıllık sıcaklık farkının 65°C yi bulduğu yerler vardır.

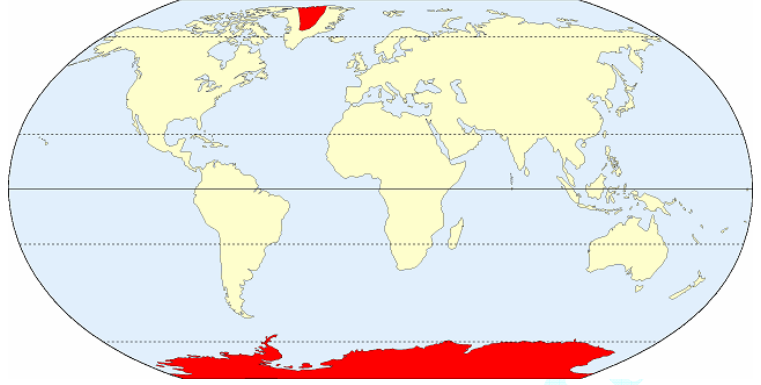
Yağışlar ortalama 200 - 250 mm kadardır. En fazla yağış yaz aylarında görülür.

Tabii bitki örtüsü çalı, yosun ve yazın yeşeren kurakçıl otlardan oluşan tundralardır.

2. Kutup İklimi: Karlar ve buzullarla kaplı kutup bölgelerinde görülür. Kutup iklimi, Kuzey Kutbu çevresinde Grönland Adası'nın iç kısımlarında ve Antarktika'da etkilidir.

Sıcaklık ortalaması bütün yıl boyunca 0°C 'nin altındadır. Sıcaklık, çoğu zaman -40°C ye, hatta daha altına iner. Yıllık sıcaklık farkı 30°C dolaylarındadır.

Yağışlar son derece az ve kar şeklindedir. Ortalama yağış 200 mm. civarındadır. Bu iklim tipinde bitki örtüsü yoktur.

Kutup bölgelerinde deniz yüzeyinin donmasıyla oluşan geniş buz örtülerine **bankiz** denir. Ortalama kalınlıkları 2

m kadardır. Karalarda oluşan ve koparak denize düşen buz dağlarına ise **aysberg** adı verilmektedir.

